

Mărturisiri

De-ar ști să spună ursitele ce vor de la noi și de-am avea puterea să le răstălmăcim ținta și fața! Eu, cea dintâi, mi-aș fi sfâșiat mâinile acestea care au urzit atâta zbuluciu și atâtea dureri au prilejuit. Dintre acestea din urmă, cine ar fi putut-o prezice pe cea mai statornică și cea mai vie – otravă de esență subtilă picurându-mi în vine din pana-mi scriitoricească? Cine mi-ar fi putut-o prezice pe vremea când, tânără și vrăjită de serile toamnei noastre, simțeam înfrigurată dogoarea flăcării pe care-n adânc mi-o nutrea visul ereditar? Când, fie de pe banca ce stăpânea câmpia, fie de pe trunchiul cu mușchi, mă lăsam furată de apele serii și deslușeam în depărtare un cortegiu de plugari pe drum spre casă sau o copilă cu rochie stacojie și podoabe de frunziș ce pășea mărunt peste puntea străjuită de-o fântână? Se-nșirau apoi turmele și carele cu încărcătura lor de balsam câmpenesc. Trecători grăbiți îmi urau „bună seara”, îngânat de vorba aspră a ciobanilor ce-și chemau turmele. [...] Dincolo de zidurile grădinii, grav și înclinându-se cu leneșă condescendență, puțul vechi scârțâia supărat. [...] Eram, în acest decor muntenesc, o fiică a locului, în sângele căreia trăia, bogat, trecutul neamului nostru. Sânge curat, încărcat de poezi și de atavisme imperioase, sortit dintru-nceput să nască verb românesc. Și totuși, această chemare de dincolo de ființa ei, această chemare ce de pe atunci îi brăzda sângele, copila plaiurilor noastre a nesocotit-o.

Zi cu zi, comoara de senzații și simțiri sporea. Erau simțiri și senzații născute din ființa locului, izvorâte din contemplarea colinelor familiare și-a orizontului străbun. Târgoviștea, îmbrățișând întinderea cu aspru-i braț de piatră,

închipuie resturile unui câmp de bătaie, ruinele unei cetăți stăpânite de stafii glorioase. Și pe drumeagurile ce ocolesc lanurile de porumb, umbre izvorăsc din pământ. Dar mai cu seamă simplitatea augustă și caldă a decorului vrăjește copila. În lumina de nalbă și de trandafir a înserării, luna însăși, știrbită de culorile prea vii de pe sprânceana cerului, nu-i decât o pată de lumină sfâșiată ce întinde capcană argintie unde primele stele vin să se prindă și să moară. Cât e de caldă și de sfântă priveliștea! Copila gânditoare, cu artere clocotitoare de cântec, câmpia, umbrele, oamenii și, deodată, melodia trăgănată ce vine valuri-valuri din biserica ce-și înalță deasupra fagilor crucea – abur ușor și alb –, totul e frumos, fraged și românesc.

În jurul copilei vrăjite de sfințenia locului, drama unei vieți întregi își urzește firul. Fiică a frământărilor câtorva generații de căutători ai cuvântului românesc, copila va scăpa din mreaja străbunilor. O magie inextricabilă o va îndepărta de verbul sacru, în care străbunii au făcut să răsunе bucurii și dureri, verbul natal al cărui catehism – cea dintâi gramatică românească – unul dintre înaintași îl strânge la piept, precum îl arată un portret ilustru.¹

Tot mai mult seara se înfășura în manta-i albastră. Turnele adorm. Luna a prins în capcana-i de argint stelele stinse. Copila rătăcește singură pe plaiurile visului. Și din depărțări nelămurite, viitorul se naște clipă cu clipă. Cine-ar putea să-i întoarcă mersul?

*

Anii curgeau și copila, dintre băncile rustice, se așază tot mai des pe aceea care privea spre Apus. Un instinct, răsărit și el din fundul veacurilor, o amăgea tocmai către țările cărora

soarta le hărăzise un gând și o năzuință mai deosebite de-ale noastre. De bună seamă, Asia o legăna încă pe aripi de mituri, cu scânteieri de nestemate orientale și cu adâncimi de vis vaporos și leneș. Dar vântul Răsăritului adusese rele nenumărate. Și-n mintea copilei, năvălitorii aprigi se perindau cu stăruință fatidică, luau proporții uriașe, se actualizau. [...] Copila privea cu spaimă și cu ură retrospectivă pe acești tulburători ai tihnei strămoșești. Apusul, dimpotrivă, în ciuda hrăpărețului vultur imperial, plutea într-un polei de lumină și respira libertate. Din când în când, suflul acesta vivificator al civilizației ne ajungea o clipă, atât cât trebuia să ne facă să-l dorim nostalgic. În fața lui Ronsard, păleau regina Saba, Harun-al-Rașid și înțelepciunea înflorită a pildelor arabe. Căci eram născuți cu dragul măsurii și al limpezimii. Belșugul imaginilor asiatice nu satisfăcea anumite virtualități din sufletele noastre.

Și astfel, în sufletul copilei de atunci se înfruntau două suflete colective, două mentalități de neam, două civilizații contradictorii, grupate în jurul a două puncte cardinale. Conflict sumar și simplist, dar violent și dureros. Mintea ce se deștepta la înțelegere împletea alexandrinii lamartinieni cu stihurile lui Eminescu, înfrățește pe Jean Racine cu Heliade, pe cronicari cu Joinville. Săpate pe un fond latin, anele rude-niei dintre două neamuri căpătau un relief straniu și proporții de frescă. Luminate de aceste gânduri, încolțeau în sufletul adolescenței doruri mari. Năzuia să-și înalțe glasul mai sus de granițele idiomului natal, pe care-l simțea, firește, cald și bogat, dar îl știa asemenea unor ciorchini încărcăți de suc și aruncați în teascul din care podgoreni iscusiți nu izbutiseră încă să stoarcă vinul năimit să-mbete mulțimile. Și dacă-și

dorea glasul răsunător departe, și-l dorea așa de dragul prive-
liștilor natale, pentru a spune depărtărilor câtă grație au liniile
dealurilor din Dâmbovița, cât de blânzi și de voinici sunt plu-
garii locului.

Odată, linia destinului fu gata să se stingă. Străbunii pă-
reau a interveni spre a smulge această dualitate care de-a
lungul vieții îmi va fi fost o adevărată unealtă de tortură, un
adevărat rug. Înainte de a fi fost învăluit de întunericul ce-i
vestea moartea apropiată, Eminescu află de la Maiorescu o
veste ce avu darul să-l tulbure: coborâtoarea Văcăreștilor, ea
însăși poetă, își scrisese primele versuri într-o limbă străină.
Își înălță atunci trupul încovoiat, muțenia lui obișnuită se
deșteleni și el rosti frumos cuvinte de anatemă: „*Să nu știe
oare românește? Spuneți-le* (era vorba despre părinți, nevi-
novați totuși, căci îndeajuns mă nutriseră cu basme și mă
duseseră la șezătorile satului), *spuneți-le că voi învăța-o ro-
mânește eu și-om vedea dacă fiica Văcăreștilor va continua
să ne nesocotească.*”² Hotărâre nerealizată, din păcate. Emi-
nescu se apropia de sfârșit. Când îmi povesti această întâm-
plare, ochii lui Maiorescu lăcrimară. Amănunt mișcător și
măreț, care s-a încrustat în [adâncul] amintirii mele în așa chip
încât, după aceea, de câte ori publicam ceva, imaginea divinu-
lui Eminescu se înălța muștrătoare și mă obliga să-i cer iertare.

Mânia lui Eminescu s-a manifestat postum. Sau, poate, el
însuși va fi îndreptat împotriva-mi uneltirile Mnemosynei –
zeița amintirii –, căci zeii sunt sub oblăduirea poezilor...
Într-adevăr, deși sub altă formă, conflictul adolescenței stă-
ruia încă-n mine. Cuvântul nesocotit al strămoșilor îmi cotro-
pea, confuz, dar implacabil, sufletul, răzvrătindu-se împo-
triva cuvântului adoptat, căruia îi datorez totuși ceea ce e mai
bun din ceea ce-am putut fi și de care mă leagă, ca atare, o

Cuprins

Prefață.....	5
Notă asupra ediției.....	9
Mărturisiri.....	12

I. PRIMII ANI • ANI DE COPILĂRIE •

VÂNAREA URSULUI	23
Primii ani.....	23
Ani de copilărie.....	27
Vânarea ursului.....	38

II. ALECSANDRI • EMINESCU • CARAGIALE • IULIA HASDEU • TITULESCU, MARELE

NOSTRU TITUS	45
Alecsandri.....	45
Eminescu.....	46
Caragiale.....	47
Iulia Hasdeu.....	49
Titulescu, marele nostru Titus... ..	51

III. HUGO, PARNASUL ȘI CEI DIN JUR •

TREI SALOANE	72
Hugo, Parnasul și cei din jur.....	72
Trei saloane.....	90

IV. PENTRU CE Scriu NIEZSCHE FĂRĂ *t* • GABRIELE D'ANNUNZIO • ELEONORA DUȘE • PAUL BOURGET • ÉDOUARD HERRIOT •

HENRI BERGSON • PAUL VALÉRY	113
Pentru ce scriu Nietzsche fără <i>t</i>	113

Gabriele d'Annunzio – o altă mare prietenie	120
Eleonora Duse	138
Paul Bourget.....	149
Édouard Herriot	150
Henri Bergson	154
Paul Valéry.....	157

**V. LACUL • TRIANON • DINEU LA PEN-CLUB •
LA REVEDERE, DOMNULE LEBRUN! •**

CASE CU AMINTIRI • BRAZII CARPAȚILOR.....	172
Lacul.....	172
Trianon	174
Dineu la Pen-Club.....	176
La revedere, domnule Lebrun!	178
Case cu amintiri	181
Brazii Carpaților.....	186

**VI. CASA VĂCĂREȘTILOR • DISCURSUL MEU
DE PRIMIRE LA ACADEMIA ROMÂNĂ •**

DESTIN.....	193
Casa Văcăreștilor	193
Discursul meu de primire la Academia Română	199
Destin	216